

Bulgaristan Cephesi'ndeki Gelişmelerin Mondros'a Etkisi*¹

Yaşar ARSLANYÜREK

Dr. Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat
Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi,
yasararslanyurek@gmail.com

Özet

Sırbistan'ın Balkanlardaki siyasi faaliyetlerinden rahatsız olan Bulgaristan, Balkan Savaşlarında kaybettiği toprakları kazanmak amacıyla I. Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri yanında yer almıştı. Ancak savaşın özellikle de İttifak Devletleri aleyhine gelişmesi üzerine yenilen devletlerle şartları oldukça ağır olan birtakım antlaşmalar imzalandı.

Bulgarların 1918 yılında İtilaf Devletleri karşısında yenilmeleri üzerine imzalanan Selanik Mütarekesi'yle beraber Bulgarlar, yenilgiyi kabul ederek birtakım ağır şartları kabul etmek zorunda kaldı. Selanik Mütarekesi, daha sonra Osmanlı Devleti ile imzalanacak Mondros Mütarekesi'nin de bir nevi hazırlığı gibiydi.

Bulgarların yenilgisi ve bu bağlamda Selanik Mütarekesi'nin imzalanması sonucunda Osmanlı Devleti'nin, Almanya ile olan kara bağlantısı da ortadan kaldırılmış oldu. Ayrıca Bulgar Cephesi'ndeki mağlubiyetle birlikte İstanbul artık doğrudan doğruya İtilaf Devletlerinin açık hedefi haline geldi. Yaşanan bu gelişmeler İstanbul Hükümeti'ni, Bulgarlardan sonra İtilaf Devletleriyle görüşmek zorunda bıraktı. Osmanlı Devleti'nin ardından önce Avusturya, sonra da Almanya yine ağır şartları bulunan mütarekeleri imzalamak zorunda bırakıldılar.

Çalışmada Bulgarların yenilgisinden sonra yaşanan gelişmelerle birlikte, bu gelişmelerin Mondros Mütarekesi'nin yapılmasındaki etkilerine yer verilecektir.

* Bu makale, 24-26 Ekim 2018 tarihleri arasında yapılan Mondros Mütârekesi'nin 100. Yılı: I. Dünya Savaşı'nın Sonu Mütârekeler ve Barış Antlaşmaları Uluslararası Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Makale Geliş/Kabul Tarihi: 25.01.19/05.03.19

Kün.: ARSLANYÜREK, Y . (2019). *Bulgaristan Cephesi'ndeki Gelişmelerin Mondros'a Etkisi*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (1), 17-30. DOI: 10.33437/ksusbd.517859

Anahtar Kelimeler: Bulgar Cephesi, Selanik Mütarekesi, Osmanlı Devleti, Mondros Mütarekesi.

The Effects of the Developments at the Bulgarian Front on Mudros Armistice

Abstract

Bulgaria that disturbed by Serbia's political activities in the Balkans, was in favor of the Allied Powers in World War I in order to gain the lands it lost in the Balkan Wars. However, when the war developed against the Central Powers in particular, a number of treaties were signed with the overthrown states.

The Bulgarians, along with the Thessaloniki Armistice, which was signed on 1918 to defeat the Entente Powers, had to accept some severe conditions by accepting the defeat. The Thessaloniki Armistice was a kind of preparation for the Mudros Armistice, which would later be signed with the Ottoman State.

As a result of the defeat of the Bulgarians and the signing of the Thessaloniki Armistice, the Ottoman State's land connection with Germany was abolished. Moreover, with the defeat in the Bulgarian Front, Istanbul became a clear target of the Entente States. Following these developments, the Istanbul government had to negotiate with the Entente States after the Bulgarians. After the Ottoman Empire, Austria and then Germany were forced to sign the armistice, which had severe conditions.

In this study, the developments after the defeat of the Bulgarians and the effects of these developments on the signed of the Mudros Armistice will be examined.

Keywords: Bulgarian Front, Thessaloniki Armistice, Ottoman State, Mudros Armistice.

GİRİŞ

Avrupa'da XVIII. yüzyıldan itibaren Sanayi Devrimi'nin etkisiyle beraber hammadde ve pazar arayışları, emperyalist devletlerin rekabetine sebep oldu. Bu rekabete güç mücadeleleri de eklenince, devletlerarasında kutuplaşmalar arttı ve bunun sonucunda da 1914'te I. Dünya Savaşı başladı. I. Dünya Savaşı, XX. yüzyılın başlarında yaşanan önemli gelişmelerden biridir. Bu savaş hem sosyal olarak hem de siyasal olarak dünyayı yeni bir evreye sokmuştur. Savaş sırasında ve savaşın sonunda farklı zamanlarda yenilen devletlerle şartları çok ağır bazı antlaşmalar imzalanmıştır.

Güç mücadeleleri ve devletlerarasında kutuplaşmalar bağlamında bir ucunu İngiltere'nin diğer ucunu da Almanya'nın oluşturduğu ortamda bazı devletler savaşın başlangıcında tarafsızlıklarını ortaya koymuşlardı. Savaşın gidişatına göre yön alan devletlerden biri de Bulgaristan'dı. Savaş sırasındaki gelişmeler üzerine Bulgaristan, 1915'te İttifak Devletlerinin yanında savaşa girdi. 1918 yılına gelindiğinde ise Bulgarlar ateşkes imzalamak zorunda kaldılar (Başkaya, 2015: 53).

Bulgaristan'ın I. Dünya Savaşı'na katılmasının nedeni, II. Balkan Savaşı'nda kaybettiği toprakları geri almak istemesindedir. Bulgaristan kaybettiği yerleri geri almak amacıyla, özellikle de Çanakkale Cephesi'nde İtilaf Devletlerinin başarısız olması üzerine 1915'te, içerisinde Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu İttifak Devletleri yanında I. Dünya Savaşı'na katıldı.

Bulgaristan, I. Dünya Savaşı'na katıldıktan sonra İttifak Devletlerinin yardımlarıyla neredeyse Sırbistan'ın tamamını ele geçirdi (Başkaya, 2015: 58-59). Bulgaristan bazı başarılar elde ettiyse de daha sonra İtilaf Devletleri, Bulgar Cephesi'ni açtı ve gelişmeler aleyhine dönmeye başladı.

BULGARİSTAN CEPHESİ

Bulgaristan Cephesi; çeşitli kaynaklarda Bulgar Cephesi, Makedonya Cephesi ve Selanik Cephesi gibi farklı şekillerde isimlendirilmektedir. Bu cephe İtilaf Devletleri tarafından Sırbistan'a destek olmak amacıyla açılmıştır.

Bulgaristan Cephesi'nde İtilaf Devletlerinin kuvvetleriyle İttifak Devletlerinin kuvvetleri arasındaki çarpışmalar 1915 senesinden itibaren,

Bulgarların 1918 senesindeki ateşkes istemelerine kadar devam etti (nzhistory.govt.nz, 2018).

I. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın Galiçya'yı ele geçirme çalışmaları üzerine, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Prusya İmparatorluğu ile birlikte Galiçya Cephesi'ni açmak zorunda kaldı. 1916 senesinde Galiçya'nın kaybedilme tehlikesi ve aynı sene İtalya ile Romanya'nın savaşa İtilaf Devletleri yanında girerek, Avusturya-Macaristan'a saldırımları üzerine Alman Genelkurmayı bir karar aldı. Buna göre dört müttefik devlet ordularının yani Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan ordularının yürüttüğü genel harekâtın, tek bir merkezden yani Alman Karargahı'ndan yönetilmesi kararlaştırıldı (Macar, 2009: 36).

Balkanlarda yeni bir cephe daha açılmasıyla birlikte Alman Genelkurmayı, Osmanlı Devleti'nden asker talebinde bulundu (Karal, 1999: 498). Müttefik kuvvetlerin planı doğrultusunda Osmanlı Devleti'nin 3 kolordu vermesi kararlaştırıldı. Bu kolordulardan biri Ruslara karşı savaşmak ve Avusturya-Macaristan'a yardımcı olmak amacıyla Galiçya Cephesi'ne, ikinci kolordu Rumenlerle savaşmak amacıyla Romanya Cephesi'ne, üçüncü kolordu da Sırplarla mücadele etmek üzere Makedonya Cephesi'ne gönderilecekti (Macar, 2009: 36). 20. Kolordu olarak bilinen bu kolordunun sayısı 40.000 civarında olup bu cephede Bulgarlara yardım edecekti (Karal, 1999: 500).

Osmanlı İmparatorluğu'nun bir kolorduyla desteklediği Bulgar Cephesi'nin (Makedonya Cephesi) açılması aslında çok daha önce planlandıysa da Yunanistan'da süren iç karışıklıklar nedeniyle bu cephenin açılması gecikmişti.

İtilaf Devletlerinin 1917 başlarında bölgede 23,5 tümenlik bir kuvveti bulunuyordu. Bu kuvvet bölgedeki Alman ve Bulgar güçlerinin sayısına neredeyse denkti. Zamanla Sırbistan, Romanya ve Rusya cephelerinin ortadan kalkması, İtilaf Devletleri için Selanik cephesinin önemini artırmıştı (Karal, 1999: 507).

Sayıları 770.000'i bulan Fransız ve Sırp birlikleri, Makedonya'da (Kuran, 1992: 199), Bulgar Cephesi olarak da bilinen cephede, 15 Eylül 1918'de şiddetli bir taarruza geçtiler (Zürcher, 1998: 266). Bulgar ordusunun birinci mevzii oldukça güçlendirilmişti. Buna karşın, bu mevziinin gerisindeki mevziilerde durum böyle değildi. Orduda asker kaçaklarının sayısı oldukça fazla olduğu gibi kalan askerler de isteksiz durumdaydılar (Bayur, 1991: 679).

İtilaf Devletlerinin 15 Eylül 1918'de başlayan saldırıları 18 Eylül'e kadar devam etti. Bu tarihler arasında vuku bulan çarpışmalar Dobro Pole Savaşı olarak bilinmektedir. Zira bu savaştan sonra İtilaf kuvvetleri on gün içinde Bulgaristan'a girdiler ve Bulgaristan bu savaştan sonra ateşkes imzalamak

zorunda kaldı (Area Handbook Series, 1992: 32-33; encyclopedia.com, 2018). Söz konusu gelişmeler Bulgar Cephesi'nin başarısız olmasında oldukça etkili oldu (Kaymaz, 2008: 243). Bunun yanında yine bu sıralarda Bulgarlar, Yerbichna'da İtilaf Devletleri karşısında başarısız oldular. Bu başarısızlık daha sonraki büyük başarısızlıkların da bir nevi göstergesi olarak anlaşılabilir (encyclopedia.com, 2018).

Fransız ve Sırp birlikleri 15 Eylül'de Vardar Nehri Muharebesi'nde başarılı oldular. Daha sonra, bu kez de İngiliz ve Yunan Birliklerinden oluşan İtilaf kuvvetleri 18 Eylül'de Doyran Gölü yakınlarında (Westwel, 2012: 234-235) cephede 25 kilometrelik bir yarma harekâtı gerçekleştirerek, kuzeye doğru ilerlediler (Bayur, 1991: 679).

Almanların, 1918 senesi ortalarında daha önceden vermiş oldukları mali yardımları tamamen kesmesinin ardından, Fransız ve Sırp güçleri, 21 Eylül'de 150 kilometrelik bir cepheyi (Manastır'dan Doyran Gölü'ne kadar) ele geçirdiler. Burada Bulgarları destekleyen Alman birlikleri de bozguna uğradı. Bu birliklerden erlerinin çoğu Bulgar olan 11. Alman ordusu tutsak edildi, bazı Bulgar askerleri de cepheden firar ederek kaçtılar. 22 Eylül 1918 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Sofya elçisi bu hususu belirten bir telgraf göndererek, Çerna bölgesindeki Bulgar askerlerinden üç dört alayın savaşmayarak firar ettiklerini bildirdi (Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi, II, 2013: 254; Bayur, 1991: 679).

İtilaf kuvvetlerinin Bulgar Cephesi'ndeki başarıları, Fransa'da oldukça tesirli oldu. Bu bağlamda dönemin Fransa Başbakanı olan Klemenso, 25 Eylül'de Bakanlar Kurulu'nda, Bulgar Cephesi'nde işlerin tam da istedikleri gibi gittiği yönünde bazı açıklamalarda bulundu (Bayur, 1991: 679).

Aslında Fransa'nın Makedonya'da giriştiği saldırıyla amacı Bulgarları yıpratarak çaresiz bırakmak ve bu suretle de Makedonya birliklerinin bir kısmını Fransa cephesine taşımaktı. Ne var ki Bulgarların bu cephede bezgin bir şekilde olmaları ve yapılan propagandaların Bulgarlarda boş ümitlere sebebiyet vermesi nedeniyle bu ilk yenilgi büyüyük devam etti (Bayur, 1991: 679).

BULGARİSTAN'I ATEŞKES İMZALAMAYA İTEN SEBEPLER

Bulgaristan Cephesi'ndeki gelişmelerin özellikle de Bulgaristan aleyhine devam etmesi üzerine Bulgaristan Hükümeti, ateşkes istemek zorunda kaldı. Ancak bu talep, İtilaf kuvvetlerinin bu bölgedeki komutanı olan General Franchet d'Esperey tarafından 25 Eylül 1918'de kabul edilmedi. Diğer taraftan aynı gün İngiliz birlikleri Bulgaristan'a girdi. Dahası Fransız birlikleri de 29 Eylül'de Üsküp'ü ele geçirdi (Westwel, 1991: 235).

Bulgaristan'ın ateşkes isteği, Kral Ferdinand'ın hükümetten çekilmesine kadar devam etti (Orbay, 1993: 82). Bu istek İtilaf Devletleri tarafından herhangi bir karşılık bulmamıştı. Ancak Ferdinand'ın çekilmesiyle bu ateşkes isteği kabul edildi. Bu olay İttifak Devletlerinde kopuşun bir başlangıcı olarak kabul edildi. Zira Bulgaristan'ın ateşkes isteğiyle ilgili yapılan değerlendirmelerde, Bulgaristan'ın herhangi bir şart ileri sürmeksizin İtilaf Devletlerine teslim olduğu ve bu durumun oldukça belirleyici bir olay olduğu ifade edildi (Başkaya, 2015: 64-65).

Bulgaristan'ı bölgede çaresizliğe iten sebeplerden biri de Avusturya-Macaristan'dı. Zira Avusturya-Macaristan, Balkanlardaki kuvvetlerini çekmeye başlamıştı. Dahası Avusturya İmparatoru, İtilaf Devletleri ile derhal bir barış yapmak istiyordu. Bu amaçla da daha 14 Eylül'de İsviçre aracılığıyla Amerika'ya barış için başvuruda bulunmuştu (Selek, 1987: 37). Nasıl ki Avusturya-Macaristan'ın bu durumu Bulgaristan için önemliyse, Bulgaristan'ın da barış görüşmelerinde bulunması ve savaş dışı kalması aynı derecede, belki de daha fazla, Osmanlı Devleti için önem taşımaktaydı.

Bulgaristan'ı, İtilaf Devletleri ile anlaşmaya iten sebepleri Sofya Elçisi Safa Bey, 6 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti'ne, dönemin Bulgar Başbakanı Mösyö Malinof'un ifadelerine göre özetle şu şekilde nakletmekteydi (Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi, II, 2013: 258):

“İktidara geldiğimizden beri askerinin ancak beş günlük iaşesine kifayet edecek zahiresi var idi. Müttefiklerimiz Ocak ayından itibaren parayı ve Şubat ayından itibaren de mühimmatı kesmişlerdi. 12 Ağustos'da Almanya ve Avusturya'ya birer nota göndererek durumun vahametini ayrıntılarıyla anlattım ve yardım talebinde bulundum. Buna karşın Almanya ise talebimize ancak 28 Ağustos'da cevap verdi ve yardım amacıyla Sivastapol'dan 15 tabur ile gerekli yardımın gönderileceğini belirtti ise de bu askerler ve yardımlar bir tülü gelmedi. Diğer taraftan Avusturya ise bu talebimize cevap dahi vermedi.” Malinof, bunların yanında başka bir sebep olarak üçüncü firkanın ihanet etmesini de saymaktaydı.

Belirtilen gelişmelere ek olarak Avusturya-Macaristan'ın bölgedeki askerlerini çekmesi ve barış çalışmaları, Bulgaristan'ı bölgede yalnızlaştırdı ve başarısızlıklar da yaşayan Bulgaristan (Selek, 1987: 37), 26 Eylül'de tekrar ateşkes talebinde bulundu (Dyer, 1972: 315). Bu suretle 28 Eylül'den itibaren ateşkes görüşmelerine başlandı (Westwel, 2012: 235). Diğer taraftan Balkan devletlerinden Sırbistan, Romanya ve Yunanistan; Bulgarların, İtilaf Devletleri ile barış yapmasını engellemek için faaliyetlerde bulundu (Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi, II, 2013: 256). Ancak bir sonuç hâsıl olmadı ve Bulgaristan, İtilaf Devletleri ile mütareke yolunu seçti.

Bulgarlar ateşkes talep edene kadar İngilizler, Osmanlı Devleti ile olası bir ateşkesin şartlarını dahi düşünmemişti. Ancak Bulgarların bu ateşkes talebi İngilizleri, en azından Osmanlı İmparatorluğu için, ateşkes şartlarını belirlemeleri gerektiği konusunda uyandırdı (Dyer, 1972: 315).

Bulgaristan ile Müttefikler arasında 29 Eylül 1918'de (Zürcher, 1998: 266), şartları Fransız Genelkurmay Başkanı General Guillaumat tarafından hazırlanan ve imzalanan Selanik Mütarekesi'nin (Dyer, 1972: 342) bazı maddeleri özetle şunlardı (Başkaya, 2015: 64-65):

1. Bulgaristan, ivedi olarak Yunanistan ve Sırbistan'ın tüm yerlerinden çekilecek,
2. Bulgaristan, askerlerini hemen terhis edecek,
3. Bulgaristan, gemiler, demiryolları ve tüm ulaşım araçlarını İtilaf Devletlerine teslim edecek,
4. Bulgaristan, İtilaf Devletlerinin Tuna üzerindeki askeri seferlerine izin verecek,
5. Bulgaristan içindeki askeri harekâtlar engellenmeyecek,
6. Bulgarlara ait tüm askeri mühimmatlar İtilaf Devletlerinin kontrolüne verilecek,
7. İtilaf Devletleri stratejik öneme haiz yerleri işgal edebilecek,
8. Stratejik yerlerin işgalini İngiltere, Fransa ve İtalya devletleri yapacak,
9. Yunanistan'ın boşaltılan yerlerine Yunan askerleri yerleşecek,
10. Selanik Mütarekesi, tam ve genel bir barış olana kadar geçerli olacak,
11. Antlaşmadan itibaren 4 hafta içinde tüm Almanlar sınır dışı edilecekti (Bayur, 1991: 680).

Selanik Mütarekesi'nde alınan kararlar, daha sonra Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanacak olan Mondros Mütarekesi'nin de içeriğinin nasıl olacağı konusunda bilgi vermekteydi.

Selanik Mütarekesi'nde yer alan maddeleri General Franchet d'Esperoy, İtilaf Devletleri adına Bulgaristan'a bildirmiş ve tüm koşullar Bulgaristan tarafından koşulsuz kabul edilmiştir. İlk Bulgar Prensi olan Alexander'ın tahttan indirilerek yerine Ferdinand'ın getirilmesi, Bulgarların başarısız olmasının nedenlerinden biridir. Ferdinand'ın başa geçirilmesi Bulgarlar için büyük bir talihsizlikti. Diğer taraftan Selanik Mütarekesi en çok da Sırların işine

yaramıştı. Bu antlaşmayla birlikte Bulgar yayılcılığı son bularak Sırp, Bulgar kuvvetleri karşısında mutlak bir zafer elde etmişlerdi (Başkaya, 2015: 71).

İngilizler, Bulgarların barış talebini adeta büyük zaferin habercisi olarak kabul ettiler. Bulgarların teslim olmasıyla birlikte Balkanlarda dengelerin değiştiğini belirten İngilizler, Osmanlı Devleti'nin de çok geçmeden barış istemek zorunda kalacağını düşünüyorlardı (Başkaya, 2015: 71).

Bulgarlar saf dışı bırakılırken, İtilaf kuvvetlerinin Balkanlardaki ilerlemesi de devam ediyordu. Diğer İtilaf Devletleri askeri birliklerinin Balkanlardaki genel ilerleyişine ek olarak bir kısım İngiliz birlikleri Rumeli üzerinden İstanbul'a doğru ilerlemişti (Westwel, 2012: 235). Bu ilerleyişin amacı İstanbul'u ele geçirmektir. Bu amaçla Müttefikler hazırlıklar yaparak, donanmalarını da Çanakkale Boğazı önlerinde toplamışlardı (Uçarol, 2013: 473). Dahası İngilizler güneyde Anadolu sınırlarına dayanmışlar, Fransızlar da 7 Ekim 1918'de kendilerine hedef olarak İstanbul'u belirlemişlerdi. Bu bağlamda Trakya sınırının hemen gerisinde 3 İngiliz tümeni, bunun yanında yine 3 adet Yunan tümeni ile 1 adet de İtalyan tugayından oluşan bir ordu hazır olarak hareket için beklemekteydi. Bu bekleyişin tek sebebi ise Osmanlı Devleti sınırlarına gerçekleştirilecek hareketin kumandasının İngilizlerde mi yoksa Fransızlarda mı olacağı meselesiydi (Selek, 1987: 40). Bu suretle Ekim ayına kadar Osmanlı Devleti, hem güneyden hem de batıdan büyük bir baskı altına alındı ve kendini dahi savunamaz duruma getirildi (Uçarol, 2013: 473). Diğer taraftan Osmanlı ordusu bir süre önce Çanakkale'de ve Kafkasya'da önemli zayıflar vermişti (Ateş, 1979: 62).

Osmanlı Devleti gelişmeler karşısında durumun vahametinin farkındaydı. Fransa ve İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin ateşkes için masaya oturmasını kendilerine bağlamaktaydılar. Şöyle ki: Fransa, Bulgaristan'ın abluka altına alınmasıyla gerçekleşen Selanik hareketleri sayesinde Türkiye'nin dize getirildiğini savunurken; İngiltere ise Türk askeri birliklerinin İngilizlerle savaşmak amacıyla Filistin cephesine gittikleri için, Selanik'teki İtilaf kuvvetlerinin Türk birlikleri karşısında başarılı olduklarını belirtiyordu (Churchill, 1969).

Rauf Orbay Makedonya'da serbest kalan İtilaf kuvvetlerinin Edirne taraflarına saldırmadan önce sulh için acele edilmesi gereğine inanıyordu. Diğer taraftan Ahmed İzzet Paşa, Bulgarların mütareke ile savaş dışı kaldığı için Trakya sınırının, açık ve müdafaasız halde bulunduğunu ve bu suretle İstanbul'un istila tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu Rauf Orbay'a bildirmişti. Zira Makedonya'da serbest kalan ve sayıları 5-6 yüz bin kadar olan İtilaf kuvvetlerinin önünde bir engel kalmamıştı (Orbay, 1993: 41-69). Bunun

yanında Ali İhsan Sabis de Selanik Cephesi'ndeki Bulgar ordusunun bozulduğu ve kaçtığı gibi söylentilerin Osmanlı Devleti'nde ümitsizliğe sebep olduğu yönünde bilgiler vermektedir (Sabis, 1991: 291).

İzzet Paşa'nın belirttiğine göre, Osmanlı Devleti'nin o dönem için elinde sadece cephelerdeki birlikler hariç, İstanbul'da 3, Trakya sınırında 3, Çanakkale boğazında 12 tabur olmak üzere toplam 7-8 bin civarında askeri ile bir miktar da topçusu kalmıştı (Selek, 1987: 42).

SELANİK MÜTAREKESİ KARŞISINDA OSMANLI DEVLETİ VE MONDROS MÜTAREKESİ

Bulgarlar, İtilaf Devletleri ile Selanik Mütarekesi'ni imzaladığı sırada Osmanlı Devleti'nde Sadrazam Talât Paşa, gelişmeleri kaygıyla izlemekteydi. Talat Paşa, Ağustos ayından itibaren bir taraftan yeni bir hükümet kurma çabasında iken, diğer taraftan da Osmanlı Devleti'nin müttefikleriyle ortak hareket etmesi halinde, Osmanlı Devleti için daha uygun ateşkes koşulları elde edebileceğine inanmaktaydı. Bu amaçla Eylül ayında Almanya ve Avusturya'ya giderek her iki devletin yetkilileriyle görüşmüştü. Talât Paşa, görüşmelerden sonra İstanbul'a döner dönmez 29 Eylül'de hükümet toplanarak mütareke ve ayrı barış olasılıklarını görüştü. Diğer taraftan Alman hükümeti de aynı gün bir barış konferansı toplanması amacıyla ABD Başkanı Wilson'a başvurmayı kararlaştırdı (Karal, 1999: 557). Hatta bununla da yetinmeyip Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi, Osmanlı hükümetine de aynı şeyin yapılmasını teklif etti (Kaymaz, 2008: 243).

Osmanlı Devleti'nde mütareke için görüşmeler devam ederken, Selanik Mütarekesi'nin imzalanmasının yankıları da memleket içerisinde devam etmekteydi. Bu bağlamda Dr. Rıza Nur, Bulgarların Selanik Cephesi'nden çekildiklerini duyduğunda genel olarak Osmanlı Devleti'nin de bundan dolayı oldukça zor bir duruma düştüğünü belirtti (Rıza Nur: 1967: 483).

Maliye Nazırı Cavid Bey, Bulgaristan'ın tarafsız bir ülkenin aracılığıyla barış görüşmelerinde bulunmasını Talat Paşa'ya şu şekilde ifade etmekteydi: *"İşte benim söylediklerim maalesef tahakkuk ediyor. Vaziyet, cidden buhranlıdır. Sizin bizzat Almanya'ya giderek hakiki vaziyeti orada görmeniz şart olmuştur. Bulgar Cephesi yıkılırsa, aynı akıbetten bizi ancak bir mucize kurtarabilir"* (Kutay, 1964: 275-276).

Gerek İtilaf Devletleri ordularının 8 Ağustos 1918'de Alman Cephesi'ni yarmaları (Kaymaz, 2008: 243), gerekse de 29 Eylül'de müttefik Bulgaristan'ın Selanik Mütarekesi'ni imzalaması, Almanya'yı umutsuzluğa sevk etmiş olacak ki Almanya, Selanik Mütarekesi'nin imzalandığı gün, yani 29 Eylül 1918 Pazar

günü, bir barış konferansı yapılması amacıyla Wilson'a başvurmayı kararlaştırdı.

Almanya'nın bu önerisi kabine içinde her ne kadar bazı eleştiriler olsa da Talat Paşa tarafından olumlu karşılandı ve 4 Ekim'de Almanya, 5 Ekim'de de Osmanlı Devleti ile Avusturya-Macaristan, Wilson'a barış görüşmeleri amacıyla başvuruda bulundular (Kaymaz, 2008: 244). Almanya ile Avusturya-Macaristan, İsviçre; Osmanlı Devleti ise İspanya aracılığıyla başvuruyu yaptı (Selek, 1987: 38). Barış görüşmeleri için yapılan başvuru ABD tarafından kabul edildiyse de bu durumu çıkarlarına aykırı bulan İngiltere, başvuruyu kabul etmedi. 12 Ekim'de Osmanlı Devleti bir kez daha aynı amaçla başvuruda bulunduysa da bu başvuru da kabul edilmedi (Kaymaz, 2008: 244). Bunun üzerine Talat Paşa Hükümeti, 7 Ekim 1918'de istifa etti. İçerisinde Enver Paşa, Talat Paşa ve Cemal Paşa ile Dr. Nazım, Dr. Bahaddin Şakir, Bedri Bey, Azmi Bey ve Dr. Rüşûhî Bey gibi isimlerin de bulunduğu, İttihat ve Terakki Partisi'nin yöneticileri (Hanioglu, 2001: 483) ise bir Alman denizaltısıyla Almanya'ya kaçtılar (Şamsutdinov, 1999: 26).

İttihat ve Terakki Partisi'nin siyaset dışı kalmasından sonra yeni hükümet, Ahmed İzzet Paşa tarafından 14 Ekim'de kuruldu (Uçarol, 2013: 473). Ahmed İzzet Paşa Hükümeti 19 Ekim'den itibaren devletin içerideki ve dışarıdaki durumunun çöküntüden kurtarılabilmesi amacıyla bir an önce barışın yapılması gerektiğiyle ilgili konuları hükümet programına dâhil etti ve konuyla ilgili çalışmalar yaptı (Osmanlı Belgelerinde Birinci Dünya Harbi, 2013: 261-262).

Ahmet İzzet Paşa, o dönem Türkiye'de savaş esiri olan İngiliz General Townshend'in aracılığıyla İngiliz hükümetini görüşmelerde bulunmaya ikna etti (Churchill, 1969: 16-17). Bu suretle Bahriye Nazırı Rauf Bey, Dışişleri Danışmanı Reşat Hikmet ve Kurmay Albay Sadullah Bey'den oluşan Osmanlı temsilcileri 25 Ekim 1918'de Ege Denizi'ndeki Limni Adası'nda bulunan Mondros Limanı'na geldiler (Şamsutdinov, 1999: 26). Görüşmeler 26 Ekim'de başlamış olacak ki mütareke görüşmeleri 4 gün sürdü (Westwel, 2012: 237; Selek, 1987: 44.). Görüşmeleri İtilaf Devletleri adına, İtilaf Devletleri Güçleri Deniz Kuvvetleri Komutanı olan İngiliz Amiralî Arthur Calthorp yönetti (Şamsutdinov, 1999: 26). İngiliz savaş gemisi Agamemnon'da, 30 Ekim 1918'de Türk heyeti üyeleri, Limnos (Limniros) limanında Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladılar (Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1918; Erim, 1953: 519).

İngilizlere göre Bulgaristan'ın teslim olmasıyla birlikte Almanya ve Osmanlı Devleti'nin arasında kara bağlantısının koptuğu ve daha sonra İstanbul üzerine kapsamlı bir askeri harekât gerçekleştirileceği belirtiliyordu. Ayrıca Osmanlı Devleti'ne karşı gerçekleştirilecek bu saldırılarda Bulgaristan'ın da yer alması

ihtimali vardı. Ancak İtilaf Devletleri bu düşüncelerini hayata geçiremeden (Başkaya, 2015: 71) Osmanlı Devleti, Bulgaristan'dan sonra ateşkes talep etti ve 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandı (Kuran, 1992: 199). Osmanlı Devleti'nden sonra Avusturya ile 3 Kasım 1918'de Villa Giusti Mütarekesi, 11 Kasım 1918'de de Almanya ile şartları oldukça ağır olan Campiegne Mütarekesi (Rethondes Mütarekesi) imzalandı (Dursun, 1989: 516).

İttifak devletlerinin birbirleri ardı sıra İtilaf Devletleriyle mütarekeler imzalamalarıyla Balkanlarda dengeler İttifak Devletleri aleyhine değişti. Diğer taraftan Osmanlı Devleti'nin ise kendi içinde meşgul olduğu sorunlar bulunmaktaydı. Bu sorunlardan bir tanesi de cephelerde savaşacak asker sayısının azalmasıydı. Müttefiklerin olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de savaş sırasında ve özellikle savaşın sonlarına doğru durumu oldukça zora düşmüştü.

I. Dünya Savaşı boyunca Osmanlı Devleti, toplamda 2.850.000 kişiyi silah altına almıştı. Bu rakamdan çeşitli şekillerde şehit olanlar, yaralılar, hasta ve kaçaklar gibi gruplar çıkarılınca geriye sadece 560.000 kadar asker kalmıştı (Bayur, 1991: 787). Bunun yanında Makedonya Cephesi'ni Bulgarların tutmasına güvenildiği için Osmanlı Devleti bu bölgede birkaç birlik dışında bir askeri güç bulundurmuyordu (Kaymaz, 2008: 242). Bu rakamlar Osmanlı Devleti'nin durumunu göstermesi açısından önemlidir. Zira neredeyse beşte bir oranında Osmanlı Devleti'nin asker sayısı azalmıştı. Bu durum, Selanik Mütarekesi'nden sonra Osmanlı Devleti'ni ateşkes istemek zorunda bırakan nedenlerdendir.

Bulgar Cephesi'ndeki mücadelelerin başarısız olması sonucunda, Osmanlı Devleti'nin de bir kolorduyla desteklediği İttifak Devletlerine bağlı birlikler, Makedonya ve Sırbistan'dan çekilmek zorunda kaldılar. Bulgaristan Cephesi, Bulgaristan'ın ateşkes teklif etmesi ve Bulgarların yenilgisi ve bu bağlamda Selanik Mütarekesi'nin imzalanması sonucunda kapandı.

İtilaf Devletlerinin I. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşı kaybeden devletlerle imzaladıkları ateşkes antlaşmalarının hükümleri birçok açıdan benzerlik göstermektedir. Zira orduların terhisi, stratejik açıdan önemli olan yerlerin işgali, muhaberenin denetim altına alınması gibi mütareke maddeleri Bulgaristan, Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan ile imzalanan mütarekelerin ortak özellikleri olarak dikkat çekmektedir (Kaymaz, 2008: 240).

SONUÇ

İttifak Devletleri I. Dünya Savaşı'nı İtilaf Devletleri karşısında kaybetmekle birçok sıkıntılara maruz kaldılar. Bunlardan biri de İtilaf Devletlerinin İttifak grubu devletlere şartları çok ağır mütarekeler ve antlaşmaları dayatmaları oldu. I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Selanik Mütarekesi'yle başlayan hezimetler

silsilesi, Mondros Mütarekesi'yle devam edip, Almanya ile imzalanan Campiegne (Rethondes) Mütarekesi ile son buldu.

Bulgaristan ile Selanik Mütarekesi'nin imzalanması, İtilaf Devletlerini özellikle de İngiltere'yi, tüm devletleri masaya oturtmuş ve isteklerini yerine getirmiş kadar sevindirdi. Zira daha sonra Osmanlı Devleti'nin, Avusturya-Macaristan'ın ve Almanya'nın, İtilaf Devletleri ile anlaşmaktan başka çarelerinin kalmaması, İtilaf grubunun sevincinin haklı göstergeleri olarak okunabilir.

Selanik Mütarekesi'nin imzalanması batıdaki İttifak güçlerini kaybeden ve bu dönemde birçok cephede savaşmak sorunda kaldığı için güç kaybına uğrayan Osmanlı Devleti'ne, masaya oturmaktan başka çare bırakmamıştı. Bu bağlamda diğer müttefikleri gibi İtilaf grubuyla masaya oturtulan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesini imzalamak zorunda kaldı.

KAYNAKLAR

- Area Handbook Series, (1992), **Bulgaria A Country Study**, Federal Research Division Library of Congress Edited by Glenn E. Curtis Research Completed June.
- Ateş, Toktamış (1979), **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Başkaya, Muzaffer (2015), "**İngiliz Basınına Göre Bulgaristan'ın Birinci Dünya Savaşı'ndan Çekilişi ve Selanik Antlaşması**", Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries), Cilt 10, Sayı 1, ss. 51-74.
- Bayur, Yusuf Hikmet (1991), **Türk İnkılâp Tarihi 1914-1918 Genel Savaşı**, Cilt III, Kısım IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Churchill, Winston (1969), **İstiklal Savaşında**, Yeni İstanbul Kültür Yayınları, İstanbul.
- Dursun, Davut (1989), "**Almanya**", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), Cilt 2, Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları, İstanbul, ss. 510-520.
- Dyer, Gwynne (1972), "**The Turkish Armistice of 1918: 2-A Lost Opportunity: The Armistice Negotiations of Moudros**", Middle Eastern Studies, Vol. 8, No.3 ss. 313-348.

- Erim, Nihat (1953), **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**, Cilt 1., (Osmanlı İmparatorluğu Andlaşmaları), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Hanioglu, M. Şükrü (2001), “**İttihat ve Terakki Cemiyeti**”, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), Cilt 23, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 476-484.
- https://encyclopedia.1914-1918-online.net/pdf/1914-1918-Online-neuilly-sur-seine_treaty_of-2017-02-20.pdf (12.07.2018).
- <https://nzhistory.govt.nz/media/photo/salonika-front-19151918> (17.07.2018).
- Karal, Enver Ziya (1999), **Osmanlı Tarihi, İkinci Meşrutiyet ve Birinci Dünya Savaşı (1908-1918)**, IX. Cilt, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Kaymaz, İhsan Şerif (2008), “**Mondros: Bir Ateşkesin Tahlili**”, 21. Yüzyıl, Ekim/Kasım/Aralık, ss. 239-268.
- Kuran, Ercüment (1992), “**Birinci Dünya Savaşı**”, Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA), Cilt 6, Türkiye Diyanet Vakfı Vakıf Yayınları, İstanbul, ss. 196-200.
- Kutay, Cemal (1964), **Üç Paşalar Kavgası**, Ercan Matbaası, İstanbul.
- Macar, Oya Dağlar (2009), “**Galiçya Cephesi'nde Osmanlı Birlikleri ve Sağlık Hizmetleri (1916-1917)**”, Osmanlı Bilimi Araştırmaları X/2, ss. 35-58.
- Nur, Rıza (1967), **Hayat ve Hatıratım**, II. Cilt, Altındağ Yayınevi, İstanbul.
- Orbay, Rauf (1993), **Cehennem Değirmeni Siyasi Hatıratım**, Cilt I., Emre Yayınları, İstanbul.
- Osmanlı Belgerinde Birinci Dünya Harbi II.**, (2013), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 131, İstanbul.
- Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, 1918, Supplement 1, The World War, Volume I, Document 368, File No. 763.72119/9044.
- Sabis, Ali İhsan (1991), **Harp Hatıralarım Birinci Dünya Harbi**, C.4., Mehir Yayınları, İstanbul.
- Selek, Sabahattin (1987), **Anadolu İhtilali**, Cilt I., Kastaş Yayınları, İstanbul.

Şamsutdinov, A.M. (1999), **Mondros'tan Lozan'a Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi 1918-1923**, Çev.: Ataol Behramoğlu, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

Uçarol, Rifat (2013), **Siyasi Tarih 1789-2012**, Der Yayınları, İstanbul.

Westwel, Ian (2012), **Resimli Harp Tarihi 1. Dünya Savaşı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Çeviren: Oktay Etiman, İstanbul.

Zurcher, Erik Jan, (1998), “**The Ottoman Empire and the Armistice of Moudros**”, in: Hugh Cecil and Peter H. Liddle (eds.), *At the Eleventh Hour: Reflections, Hopes, and Anxieties at the Closing of the Great War, 1918* (London: Leo Cooper,), ss. 266-275.

